

POSTANOWIENIE

Dnia 10 czerwca 2025 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Elżbieta Karska (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Marek Dobrowolski

SSN Paweł Wojciechowski

w sprawie ze skargi E. W.

na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki
w postępowaniu przed Oddziałową Komisją Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi
Polskiemu w S. w sprawie [...],

z udziałem Naczelnika Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi
Polskiemu w S.

po rozpoznaniu na posiedzeniu bez udziału stron w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej
i Spraw Publicznych w dniu 10 czerwca 2025 r.,

oddala skargę.

Marek Dobrowolski

Elżbieta Karska

Paweł Wojciechowski

UZASADNIENIE

E. W. (dalej: Skarżący) pismem z 7 maja 2025 r. złożył skargę na naruszenie
prawa strony do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki prowadzonego
przez Oddziałową Komisję Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w S. w
sprawie o sygn. [...], w której wniósł o stwierdzenie przewlekłości w ww. sprawie
(pkt 1) oraz o przyznanie od Skarbu Państwa kwoty 20.000,00 (dwadzieścia tys.)
złotych (pkt 2). W uzasadnieniu pisma wyjaśnił, że postępowanie przygotowawcze
pozostaje w bezczynności przez ponad siedem lat. Zdaniem Skarżącego poza
postanowieniem z dnia 24 października 2017 r. ogłoszonym podejrzanemu 20

listopada 2017 r., zmienionym i uzupełnionym o przedstawienie zarzutów, Komisja ograniczyła się wyłącznie do wykonywania czynności technicznych w sprawie, co należy ocenić jako czynności nie zmierzające do rozstrzygnięcia sprawy. W ocenie Skarżącego brak wobec niego jakiegokolwiek czynności procesowej, zaś niepodjęcie żadnych czynności podobnie jak nieskierowanie aktu oskarżenia przez siedem lat należy uznać za nieuzasadnioną zwłokę Komisji. Skarżący „domaga się odszkodowania od Skarbu Państwa z tytułu zastosowania w stosunku do niego nacisku psychicznego przez okres kilkunastu lat wskutek zastosowania wobec niego zarzutów – określonych jako zbrodnia komunistyczna czy zbrodnia przeciw ludzkości – pozbawiony jest możliwości normalnego egzystowania. Trauma związana z tymi zarzutami przekracza wszelkie normy (...)”.

W odpowiedzi na skargę Naczelnik Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w S. wyjaśnił, że sprawa ma bardzo skomplikowany charakter pod względem dowodowym, jest wielowątkowa, nie może też być rozpatrywana wyłącznie w kontekście jednego zdarzenia przypisywanego wyłącznie Skarżącemu. Wyjaśnił też szczegółowo trudności procesowe wynikające z potrzeby uchylenia immunitetów podejrzanym w tym postępowaniu oraz ich wpływ na przebieg oraz tempo pracy Komisji. Prokurator wniósł o oddalenie skargi.

Sąd Najwyższy zważył co następuje:

Skarga na przewlekłość postępowania przygotowawczego nie zasługiwała na uwzględnienie.

W pierwszej kolejności należy rozważyć właściwość Sądu Najwyższego do rozpoznania skargi na przewlekłość postępowania w tej sprawie. Zgodnie z art. 329. § 1. k.p.k. przewidzianych w ustawie czynności w postępowaniu przygotowawczym dokonuje na posiedzeniu sąd powołany do rozpatrzenia sprawy w pierwszej instancji, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej. Objęte skarżonym postępowanie przygotowawczym przestępstwa – zbrodnie komunistyczne, należą z mocy art. 25. k.p.k. do właściwości sądu okręgowego. W konsekwencji zgodnie z art. 4 ust. 5 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub

nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki (tekst jedn. Dz.U. 2023, poz. 1725, dalej: „ustawa o skardze na przewlekłość postępowania” lub u.s.p.p). jeżeli skarga dotyczy przewlekłości postępowania przygotowawczego, właściwym do jej rozpoznania byłby sąd przełożony nad sądem, który byłby właściwy rzeczowo do rozpoznania sprawy.

Jednak w niniejszej sprawie postępowanie przygotowawcze prowadzone przez Instytut Pamięci Narodowej Oddziałową Komisję Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu Oddział w S., prowadzone jest przeciwko podejrzanym R. C. i J. S., posiadającym stopień wojskowy (majora lub wyższy). Dlatego w świetle art. 654 § 1 pkt 1 k.p.k. właściwym do rozpoznania sprawy byłby Wojskowy Sąd Okręgowy, co w myśl art. 656 § 2 k.p.k. dotyczy także sprawy E. W. (podobnie w postanowieniu Sądu Najwyższego z 5 września 2024 r. o sygn. I NSP 184/24, zaś w postanowieniu z 28 października 2020 r. o sygn. I NSP 120/20 Sąd Najwyższy uznał się za niewłaściwy do rozpoznania skargi). Mając zatem na uwadze art. 649 k.p.k. oraz art. 26 § 1 pkt 10 ustawy z 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (t.j. Dz. U. z 2023 r., poz. 1093, 1532, 1672), Sąd Najwyższy uznał się za właściwy do rozpoznania skargi na przewlekłość postępowania w sprawie o sygn. [...].

Zgodnie z art. 2 ust. 1 u.s.p.p strona może wnieść skargę o stwierdzenie, że w postępowaniu, którego skarga dotyczy, nastąpiło naruszenie jej prawa do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki, jeżeli postępowanie zmierzające do wydania rozstrzygnięcia kończącego postępowanie w sprawie trwa dłużej niż to konieczne dla wyjaśnienia istotnych okoliczności faktycznych i prawnych albo dłużej niż to konieczne do załatwienia sprawy egzekucyjnej lub innej dotyczącej wykonania orzeczenia sądowego (przewlekłość postępowania). Równocześnie stosownie do art. 2 ust. 2 ustawy o skardze na przewlekłość postępowania dla stwierdzenia, czy w sprawie doszło do przewlekłości postępowania, należy w szczególności ocenić terminowość i prawidłowość czynności podjętych przez sąd w celu wydania rozstrzygnięcia kończącego postępowanie w sprawie albo czynności podjętych przez prokuratora prowadzącego lub nadzorującego postępowanie przygotowawcze w celu zakończenia postępowania przygotowawczego lub czynności podjętych przez sąd lub komornika sądowego w celu przeprowadzenia i zakończenia sprawy egzekucyjnej albo innej sprawy dotyczącej wykonania

orzeczenia sądowego. Dokonując tej oceny, uwzględnia się łączny dotychczasowy czas postępowania od jego wszczęcia do chwili rozpoznania skargi, niezależnie od tego, na jakim etapie skarga została wniesiona, a także charakter sprawy, stopień faktycznej i prawnej jej złożoności, znaczenie dla strony, która wniosła skargę, rozstrzygniętych w niej zagadnień oraz zachowanie się stron, a w szczególności strony, która zarzuciła przewlekłość postępowania.

Przewlekłość postępowania może nastąpić zarówno wtedy, gdy sąd lub prokurator nie podejmuje żadnych czynności, jak i wtedy, gdy je podejmuje, ale są one nieprawidłowe i w ich następstwie dochodzi do zwłoki w rozpatrzeniu sprawy (postanowienie Sądu Najwyższego z 24 lutego 2016 r., III SPP 53/15). Wskazanie przez stronę okoliczności uzasadniających skargę na przewlekłość postępowania nie może polegać na zakwestionowaniu ogólnego czasu trwania postępowania, lecz powinno wskazywać na określone czynności procesowe, których sąd nie podjął lub podjął z nieuzasadnioną zwłoką bądź też dokonał ich wadliwie (postanowienie Sądu Najwyższego z 10 czerwca 2020 r., I NSP 49/20).

Ustawa nie określa wprost, jaki okres oczekiwania na rozpoznanie sprawy w postępowaniu przygotowawczym należy uznać za nieuzasadnioną zwłokę. W dotychczasowym orzecznictwie Sądu Najwyższego dominuje pogląd, że naruszeniem prawa strony do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki jest m.in. wielomiesięczna beczynność sądu polegająca na niewyznaczeniu rozprawy, trwająca co najmniej 12 miesięcy (patrz: postanowienia Sądu Najwyższego: z 12 maja 2005 r., III SPP 96/05; z 16 marca 2006 r., III SPP 10/06; z 21 marca 2006 r., III SPP 13/06; z 18 maja 2016 r., III SPP 53/16; z 14 marca 2007 r., III SPP 3/07; z 22 stycznia 2019 r., I NSP 68/18; z 22 stycznia 2019 r., I NSP 71/18; z 16 maja 2019 r., I NSP 28/19; z 21 maja 2019 r., I NSP 21/19; z 14 czerwca 2019 r., I NSP 37/19; z 5 kwietnia 2022 r., I NSP 66/22; z 7 lipca 2022 r., I NSP 204/22; z 23 listopada 2022 r., I NSP 312/22; z 18 stycznia 2023 r., I NSP 373/22), jakkolwiek w części orzeczeń wskazuje się, że także krótsza, np. ośmiomiesięczna beczynność sądu, naruszyć może prawo strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki (patrz: postanowienia Sądu Najwyższego: z 8 maja 2013 r., III SPP 51/13; z 17 grudnia 2013 r., III SPP 242/13; z 27 marca 2019 r., I NSP 88/18). Podobnie przyjmował Naczelny Sąd Administracyjny (zob.

postanowienia Naczelnego Sądu Administracyjnego: z 7 lipca 2006 r., I OPP 64/06; z 24 kwietnia 2008 r., I OPP 16/08; z 4 czerwca 2008 r., I OPP 20/08; z 24 lipca 2008 r., I OPP 23/08 oraz z 21 kwietnia 2010 r., II OPP 10/10). Ten utrwalony standard orzeczniczy wyznacza swoiste domniemanie co do zaistnienia przewlekłości postępowania lub braku tejże. Jednakże powinien być on stosowany przy uwzględnieniu wszystkich okoliczności, o których mowa w art. 2 ust. 2 ustawy o skardze na przewlekłość i w szczególnych przypadkach domniemanie to może być wzruszone (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z 11 lipca 2019 r., I NSP 48/19; z 18 stycznia 2023 r., I NSP 373/22).

W powołanym orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że znamiona przewlekłości przypisuje się z reguły dopiero kilkunastomiesięcznej lub dłuższej beczynności. Jedynie wyjątkowo krótsze okresy beczynności mogą uzasadniać stwierdzenie przewlekłości postępowania (postanowienie Sądu Najwyższego: z 22 lipca 2014 r., III SPP 123/14; z 18 stycznia 2023 r., I NSP 373/22).

Zgodnie z art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd. Z art. 6 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzonej w Rzymie z dnia 4 listopada 1950 r. wynika obowiązek takiego zorganizowania systemu jurysdykcyjnego, aby właściwe sądy mogły podołać rozstrzyganiu spraw sądowych w rozsądnych terminach. W tym zakresie nie wyłączają bezprawności zachowania sądu okoliczności złej organizacji pracy, zwiększenie się wpływu spraw do sądu, czy niewystarczająca obsada wydziału (postanowienia Sądu Najwyższego: z 16 marca 2006 r., III SPP 10/06, OSNP 2007, nr 7-8, poz. 120; z 21 marca 2006 r., III SPP 13/06, OSNP 2007, nr 7-8, poz. 121). Oczywiście, nie jest to równoznaczne z tym, że brak bezzwłocznego wyznaczenia rozprawy zawsze prowadzić będzie do odpowiedzialności deliktowej organu.

Sąd Najwyższy podziela przytoczone wyżej poglądy i w zaistniałych okolicznościach nie dostrzega przewlekłości postępowania w sprawie o sygn. akt [...] prowadzonej przez Oddziałową Komisję Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w S.. Przedmiotowa sprawa ma bardzo trudny charakter pod względem dowodowym i prawnym. Jest wielowątkowa, wielosobowa i dlatego nie może być

rozpatrywana w kontekście jednego zdarzenia przypisywanego Skarżącemu. Znaczna część czynności, jak wyjaśniono w odpowiedzi na skargę, dotyczy innych osób objętych postępowaniem, zaś rozłączne rozpoznanie ich spraw stanowiłoby naruszenie dyspozycji art. 34 § 2 k.p.k. Dobro postępowania, którym kieruje się prowadzący, uzasadnia rozpatrzenie tej sprawy w całości, gdyż oceny prawne dokonywane w odniesieniu do poszczególnych osób i zdarzeń, rzutują na oceny innych zdarzeń i zakres odpowiedzialności poszczególnych uczestników postępowania. Odnosi się to także do Skarżącego, zaś w gestii prokuratora pozostaje podjęcie decyzji procesowej co do ewentualnego wyłączenia sprawy podejrzanego w razie przedłużania się czynności dowodowych, niezwiązanych bezpośrednio ze stawianymi mu zarzutami.

W odpowiedzi Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w S. na skargę E. W. znalazła się też okoliczność mająca wpływ na ocenę postawy Skarżącego jako osoby przyczyniającej się do przedłużania postępowania. Prokurator wyjaśnił, że „bardzo mocno należy podkreślić okoliczność zaszłą w trakcie postępowania, a szczególnie ważną w odniesieniu do E. W.. To sam podejrzany wywodził bezprawność działań prokuratora IPNu podnosząc, że pomimo niepozostawania w stanie spoczynku przysługuje mu immunitet sędziowski (złożył w tym zakresie zawiadomienie do prokuratora prokuratury powszechnej). Przesłanka ta została rozstrzygnięta dla ww. negatywnie, jednakże aktualnie zmaterializowała się w postaci zagadnienia prawnego, które ma zostać rozpatrzone przez Sąd Najwyższy”.

Ponadto Prokurator wyjaśnił powody, dla których istotne pozostaje rozpoznanie tej sprawy łącznie, bowiem jedynie takie jej prowadzenie może umożliwić dowiedzenie przed sądem znamion czynu zarzucanego wszystkim podejrzanym. Prokurator stwierdził też, że pozyskiwanie materiału dowodowego było procesem żmudnym i długotrwałym, bowiem zachodziła potrzeba jego poszukiwania i gromadzenia z różnych miejsc oraz od różnych podmiotów, zaś zdecydowana większość czynności odbywa się poza terenem właściwości Oddziałowej Komisji.

Sąd Najwyższy zgadza się z twierdzeniem, że procedowanie w sprawie jest długotrwałe, ale nie przewlekłe w rozumieniu ustawy. Za niezbędne należy uznać,

rozpatrzenie w pierwszej kolejności całości wniosków o uchylenie immunitetów oraz zagadnienia prawnego. Ponadto orzecznictwo w zakresie wymienionych zagadnień pozostaje zmienne. W sprawie zapadały uchwały o udzieleniu zgody na ściganie, które następnie zostały uchylone, zaś samo postępowanie rozpoczynało się od początku. Uzasadnienie do przedostatniego rozpoznanego wniosku prokuratora o zezwolenie na ściganie otrzymano dopiero 13 maja 2025 r., a na ostatek nadal Komisja czeka.

Zgodnie z art. 5 ust. 1 ustawy o skardze na przewlekłość postępowania, skargą o stwierdzenie, że w postępowaniu, którego skarga dotyczy, nastąpiła przewlekłość postępowania, wnosi się w toku postępowania w sprawie. Chodzi zatem o etap postępowania przed tym sądem lub prokuratorem, przed którym to postępowanie nadal się toczy, czyli nie zostało jeszcze zakończone (zamknięte) w wyniku wydania stosownych orzeczeń. Jak już wspomniano, zgodnie z art. 2 ust. 1 ustawy o skardze strona może wnieść skargę o stwierdzenie, że w postępowaniu, którego skarga dotyczy, nastąpiło naruszenie jej prawa do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki, jeżeli postępowanie zmierzające do wydania rozstrzygnięcia kończącego postępowanie w sprawie trwa dłużej niż to konieczne dla wyjaśnienia istotnych okoliczności faktycznych i prawnych albo dłużej niż to konieczne do załatwienia sprawy egzekucyjnej lub innej dotyczącej wykonania orzeczenia sądowego (przewlekłość postępowania). Odnosząc się do przedmiotowej skargi należy zauważyć, że w świetle okoliczności sprawy - wbrew twierdzeniom Skarżącego - w sprawie były podejmowane odpowiednie czynności zmierzające do jej rozpoznania. Sprawa nie jest rozpoznawana zbyt długo, biorąc pod uwagę okoliczności zarówno tej sprawy - z uwzględnieniem czynności związanych z uchyleniem immunitetów podejrzanym, jak i innych, podobnych środków/czynności, m.in. uzyskaniem zgody na pociągnięcie do odpowiedzialności zawisłych przed Sądem Najwyższym. Mając na względzie terminowość i prawidłowość czynności podjętych przez Sąd Najwyższy w celu wydania uchwał, należy uznać, że postępowanie przygotowawcze nie trwa dłużej niż to konieczne, a zatem nie zachodzą podstawy do uwzględnienia skargi.

Dodatkowo wobec zarzutu skarżącego, że w przedmiotowej sprawie „7 lat ma miejsce bezczynność”, należy wskazać, iż ustawodawca nie wprowadził

żadnych kategoriycznych terminów na rozpoznanie spraw w postępowaniu przygotowawczym. W orzecnictwie wskazuje się, że w ustawie o skardze nie zakwalifikowano automatycznie jako przewlekłego nawet postępowania, które trwa dłużej niż 12 miesięcy. Również artykuł 14 ustawy o skardze, który reguluje kwestię ponownego wnoszenia skargi w tej samej sprawie, nie stanowi wskazówki do takiej interpretacji. Terminy bowiem, o jakich mowa w tym ostatnim przepisie, ogranicza jedynie czasowo możliwość wystąpienia z nową skargą przez tego samego skarżącego, zatem dyspozycja tego przepisu bezpośrednio związana jest z kwestią formalną i w żaden sposób nie wynika z niego, że ustanowione terminy przesądzają o wystąpieniu lub nie przewlekłości w danej sprawie. Ponadto art. 14 ustawy o skardze na przewlekłość nie odnosi się do kryteriów „przewlekłości postępowania” w rozumieniu tej ustawy, ani nie zawiera żadnego odesłania ustawowego, które mogłoby wpłynąć na określenie takiej wykładni. Oceniając czy w danej sprawie mamy do czynienia z przewlekłością postępowania, nie należy brać pod uwagę art. 14 ustawy o skardze, lecz kryteria określone w jej art. 2, zgodnie z którymi dla stwierdzenia, czy w sprawie doszło do przewlekłości postępowania, należy w szczególności ocenić terminowość i prawidłowość czynności podjętych przez sąd w celu wydania rozstrzygnięcia kończącego postępowanie w sprawie.

Znacząco istotnym czynnikiem wpływającym na tok postępowania są zagadnienia prawne związane z kwestiami nie tylko zbrodni przeciwko ludzkości i zbrodni komunistycznych, ale także odpowiedzialności karnej sędziów i prokuratorów, korzystających ze stanu spoczynku, ale i innych osób jak Skarżący, wykonujących zawody zaufania publicznego. Wnioski w przedmiocie udzielenia zgody na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej, będące wnioskami o dużym ciężarze gatunkowym, wnioskami wyjątkowymi i trudnymi pod kątem ich oceny, były rozpatrywane w czasie i w terminach, które pozostawały i pozostają bez jakiegokolwiek wpływu ze strony organu procesowego prowadzącego postępowanie. W żadnym przypadku termin ich rozpoznania nie został przedłużony przez czynności Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w S..

Zdaniem Sądu Najwyższego, w przedmiotowej sprawie nie doszło do przekroczenia przyjmowanego w orzecnictwie terminu bezczynności lub

opieszałości, aby można było przypisać Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w S. nieuzasadnioną zwłokę lub beczynność prowadzącą do stwierdzenia przewlekłości postępowania. Subiektywne przekonanie Skarżącego, nie uwzględniające okoliczności obiektywnych, nie może prowadzić do przypisania ww. Oddziałowej Komisji beczynności i w konsekwencji naruszenia prawa strony do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki, zwłaszcza, że Skarżący kwestionuje jedynie ogólny czas trwania postępowania przygotowawczego, a powinien wskazywać na określone czynności procesowe, których prokurator nie podjął lub podjął z nieuzasadnioną zwłoką, bądź też dokonał ich wadliwie. Sad Najwyższy po przeanalizowaniu akt sprawy jednoznacznie stwierdza, że znajdują się w nich dowody na podejmowanie czynności procesowych, które jednoznacznie przeczą beczynności w sprawie, zaś Skarżący nie wykazał w treści skargi które z nich zostały podjęte wadliwie, kwestionując jedynie całościowo czas trwania postępowania przygotowawczego.

Z tych względów, na mocy art. 12 ust. 1 ustawy o skardze na przewlekłość postępowania, skarga podlegała oddaleniu.

[r.g.]

[a.ł.]